
Таццяна Кохан

(Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск, Беларусь)

АДАМ МІЦКЕВІЧ ЯК АДРАСАТ ПАЭЗІІ ЯНА ЧАЧОТА

Ян Чачот быў агульнапрызнаным «дударом» таварыства філаматаў, ён актыўна ўдзельнічаў у святкаванні імянінаў сваіх сяброў, пісаў творы прынагоднай паэзіі, значны пласт якой — віншаванні, адрасаваныя А. Міцкевічу, ці так званыя «Адамовыя» («Adamowe»). Тэксты гэтых віншаванняў, найперш 1818–1819 гг., старанна запісваліся А. Петрашкевічам, часам і самім Я. Чачотам, а ў 1922 г. былі надрукаваны Я. Чубэкам у 2-х томнай «Паэзіі філаматаў» («Poezja Filomatów») [3; 4]. Большасць твораў, адрасаваных А. Міцкевічу, можна аднесці да жанру паслання. Першапачаткова жанр паслання шырока выкарыстоўваўся пры зваротах да дзяржаўных дзеячаў па грамадскіх, рэлігійных і палітычных пытаннях («высокае пасланне»). Вытокі беларускага літаратурнага паслання трэба шукаць у такіх пражайтных творах, як «Пасланне да Фамы прасвітара» Клімента Смаляціча, ананімных парадыйна-сатырычных «Прамове Мялешкі» і «Лісце да Абуховіча» і інш. У XIX ст. узрастае роля аўтара і аўтарскага свету, таму надзвычайную папулярнасць, асабліва ў асяроддзі рамантыкаў, набывае сяброўскае пасланне, якое знаходзіць сваё выражэнне пераважна ў паэтычнай форме (прыгадаем хрэстаматыйныя пушкінскія пасланні Дэльвігу «Мы рождены, мой брат названный...», «Любовью, дружеством и ленью...», «Прими сей череп, Дельвиг...»). Папулярнасць сяброўскага паслання ў многім тлумачылася малой кананізаванасцю жанру, прынцыповай няўстойлівасцю формы, свабодай выказвання думак, эклектычнасцю. Фармальнай жанравай прыкметай паслання з'яўляецца тое, што яно ў большай ці ў меншай ступені імітуе ліст, звернуты да канкрэтнай асобы, г. зн. з'яўляецца адрасным, у змесце паслання даволі часта прасочваецца сувязь з пэўнымі гістарычнымі або біяграфічнымі падзеямі, а таксама могуць прысутнічаць пажаданні і просьбы. Па форме пасланне — маналог, які складаецца са звароту, асноўнай часткі і заключэння.

Першыя «Адамовыя» пазначаны снежнем 1818 года, змяшчаюць у сабе некалькі твораў Чачотавага аўтарства — уласна «Адамовыя» («Adamowe»), «Спеў Лешэк і Гаворэк» («Śpiew: Leszek i Goworek»), «Антокальскую прагулку» («Antokolska przechadka») і «Вершык да Адама» («Wierszyk do Adama»). Уласна «Адамовыя» маюць драматызаваны характар, адкрываюцца наступнай рэмаркай: *«Odprawiły się roku 1818 grudnia (31) v. s. w palacu jenerala Paca w oficynie. Był zrobiony z papieru transparencik, wyobrażący po jednej stronie bezmien, na którym zawieszone ukazywały się różnych pism, rozbieranych przez Adama, tytuły; po drugiej stronie, pod drzewkiem palmowem siedzących dwoje gieniuszków grających na fletniach, nad drzewkiem zaś jaśniał*

napis Oktawa albowiem dla wyjazdu Adama do Solecznik Wielkich na kilka dni świąt Bożego Narodzenia biesiada nasza nie mogła się w dzień święta Adamowego odbyć. W pośrodku transparentu oświeconą była cyfra Adamowa.

Po wprowadzeniu Adama, nie wiedzącego o tych aparatach, do izby, w której urządzone były, krzyknęliśmy: "Vivat Adam! Vivat Oktawa!"» [4, с. 33].

З дапамогай рэмаркі Я. Чачот уводзіць чытача ў кантэкст свята: апісвае час, месца і іншыя акалічнасці дзеяння, пасля прэамбулы Т. Зан пачаў чытаць: «*Hruk, stuk, puk, grom...*» [4, с. 33], але ініцыятыву раптоўна перахапіў Я. Чачот, каб першым павіншаваць свайго даўняга школьнага сябра, нягледзячы на тое, што была папярэдняя дамова, паводле якой Т. Зан распачынае свята, а Я. Чачот выступае напрыканцы: «*Ułożyliśmy się z Zanem: / On miał być początkiem fety, / Ja miałem być końca panem / I przynieść wiersze na wety*» [4, с. 34].

Ён просіць прабачэння ў Тамаша за сваё раптоўнае рашэнне, твор набывае рысы імправізацыі: «*Ale wybacz mi, Tomaszu, / Że jak często na kiermaszu / Od targu się odrzucają, / Inaczej się układają, / Tak ja dzisiaj z tobą czynię / I bez żadnej muszę rady / Potargać nasze układy*» [4, с. 34]. Для сябе ён знаходзіць нетрывіяльнае апраўданне: «*A to dla tego jedynie: / Jakiemby na mnie okiem spozierał Adamek*» [4, с. 34].

Відавочна, А. Міцкевіч для Я. Чачота не толькі блізкі сябра, але і вельмі аўтарытэтны дарадца, таму Я. Чачот прыводзіць міцкевічаўскае меркаванне (тое, што ў рыторыцы называецца адсылка да аўтарытэту): «*Rzekłby: "A gdzież przyjaciel, z którym w jednej szkole / Lataliśmy po fórtkach, korytarzach, bramach, / Łowiąc jedno z popowkich rodzajów pacholę, / Czyniąc na niego ręką bohaterski zamach; / Wielkie dusze, nikczemnym brzydząc z uśmiechem, / Na głos dzwonka biegliśmy do klasy z pośpiechem. / Tam naznaczone lekcje dzieląc między siebie, / Gdy jeden o wakcyny rozprawiał potrzebie, / Inny o Sandarakach, ten Tatamahace, / Ów opieał naddziadów bohatyrskie prace, / Tamten walił Strojnowskich, których nie rozumiał, / A został celującym i najlepiej umiał. / Kto, jak ja z Janem, zwrotnym pracując językiem, / Odurzył profesorów, i tak durnych, krzykiem"?*» [4, с. 34].

Адам таксама становіцца своеасаблівым суразмоўцам, Я. Чачот ад імя А. Міцкевіча прыводзіць факты супольнай біяграфіі, згадвае прыватныя дэталі, зразумелыя толькі адрасату і адрасанту, а таму патрабуюць каментароў і адмысловага дэшыфравання. Міцкевічаўскі зварот да Я. Чачота надае твору дыялагічнае гучанне, імяніннік нібыта правакуе да шчырай размовы, бо іначай: «*Myślilby jeszcze Adam, że ja zapomniałem...*» [4, с. 35], паэт пералічвае агульныя ўспаміны, стварае фікцыянальны свет, старанна ўзнаўляе перажытае. Пры такой надзвычайнай ролі А. Міцкевіча ў жыцці Я. Чачота, апошні нібыта апраўдваецца за сціпласць свята, у той жа час дае напаўжартаўлівую характарыстыку сябру: «*A tyś nie policmejster, ani horodniczy*» [4, с. 35] і пералічвае тое, што яны з сябрамі па розных прычынах не змаглі зрабіць: «*Nie zabiłś my w puszczach cieciorke, ni głuszcza, / Których leśnicy łowczym w podarunku dają, / Nie jesteśmy kramarze i nie wleczem kawy, / Nie sprawiamy ci*

balów, teatrów, wystawy, / Bo żaden z nas intratnych włości nie dziedziczy; / Miasta nie oświecamy, bo nie w naszej mocy, / A tyś się w poczet Pawlich bąkartów nie wmieszał; / Do Hrybisyek nie mogę wieść ciebie w karocy, / Bo każdy z nas po błocie piechłą tu pośpieszał» [4, с. 35–36].

Сапраўды, шыкоўныя святы не па кішэні простым студэнтам. Аднак, нягледзячы на такую сціпласць імпрэзы, аўтар падсумоўвае: «*Więc czemu cię obdarzym? Jakiż węzeł spleciem? / Wiem... Czem chata bohata, tem ci budzić rada» [4, с. 36].*

Адзіны магчымы прыемны падарунак у такой сітуацыі — шчырыя вершы, якія нараджаюцца з хуткасцю снежнай завеі: «*Jak zawieja śniegami, tak my wierszem mieciem» [4, с. 36].* Я. Чачот адносіць такога кшталту віншавальную паэзію да мадрыгалаў: «*Jakie się takie, choć złe, madrygały składa» [4, с. 36].* Паэт просіць А. Міцкевіча прыняць вершы, «*choćby niskiej ceny» [4, с. 36],* альбо спыніць прамоўцаў «*gdy ci zaskrzeczym zbytecznie» [4, с. 36].* Я. Чачот, сцвярджае, што нягледзячы на неадпаведнасць узроўню віншавальнай паэзіі надзвычай высокім маральным і творчым якасцям А. Міцкевіча, сябры яго шчыра любяць, як Пілад Арэста [4, с. 36]. Гэты выраз Я. Чачот пазычыў з старажытнагрэчаскай міфалогіі, паводле якой стрыечныя браты, Арэст і Пілад, злучаныя цесным і бескарыслівым сяброўствам, былі гатовыя нават ахвяраваць жыццём адзін дзеля другога.

Такім жа шчырым паўстае сяброўства з больш блізкай гісторыі. Я. Чачот стварыў паэтычную версію легенды Лешэк і Гаворэк з прысвячэннем «*Adamowi Napoleonowi w dzień jego imienin przez siebie poświęcony» [4, с. 40].* Твор — сапраўдны паэтычны маніфест шчырай прыязні і бясконцай вернасці і самаахвярнасці. Паэт пераказвае прыгожае летапіснае паведамленне пра князя Лешэка і яго дарадцу — ваяводу Гаворэка. Князь Лешэк быў гатовы адмовіцца ад ўлады дзеля свайго сябра, а той у сваю чаргу падаўся ў выгнанне, каб захаваць за Лешэкам права на трон: «*Zniewoleni sercem, cnotą, / Wszyscy kochać będą Leszka. / Bądź szczęśliwym, a z ochotą / Goworek wśród pustyń mieszka» [4, с. 42].* Як і ў многіх творах, прысвечаных гераічным старонкам мінулага, апісанне знешняга ходу падзей — толькі штуршок для творчага пошуку, генерыравання абагульняючай этычнай і філасофскай думкі. У паэтычным запале Я. Чачот прамаўляе: «*Przyjaźń, co życie słodzisz, / Świat obdarzasz szczęściem samem, / Panuj, gdzie cnotę znajdujesz. / Połącz mię wiecznie z Adamem!.. / Niechaj czucia twe w nas żyją. / Póki serca nasze biją; / Mogąli czuć, gdy ustaną, / I tam się nie splamią zmianą» [4, с. 43].*

Верш «Антокальская прагулка» — літаратурная рэфлексія, у якой Я. Чачот раскрывае сакрэты сваёй творчай лабараторыі, дзе толькі еднасць з прыродай дорыць натхненне: «*Poszedłem na Antokol: gotowa kantata. / I coś więcej porodzić? — pomyślałem sobie / Czy młode nasze wspólnie zbyte wspomnieć lata? / Czy wystawić go w laurów kwitnących ozdobie? / Czy pochlebnym tonikiem wielkość jego śpiewać. / Przeznaczeń górnych ciągnąć pod pióro koleje? / Czy do*

slawy i cnoty i lutni zagrzewać? / Czy na cześć jego sprawić rymarskie turnieje? ...» [4, с. 45].

Як бачым, паэт скрупулёзна прадумвае тэматыку віншавання, якія аспекты ўзаемаадносінаў з А. Міцкевічам агучыць у паэтычным тэксе. Дарэчы, большасць з агучаных тэзісаў паэт сапраўды разгарнуў у віншаваннях.

Цэнтральны вобраз верша «Антокальская прагулка» — вобраз Адама, улюбёнага сябра, паэт не скупіцца на добрыя словы, называе А. Міцкевіча «*nasze kochanie*» [4, с. 46], «*O nasz kochanku i Feba*» [4, с. 46]. Відавочна, што ў вачах Я. Чачота яго сябра — увасабленне цнотаў і дабрачынасцяў, тым не менш аўтар верша гаворыць: «*Znamy Adama: pocóż cnót jego spis czytać?*» [4, с. 46], але не ўтрымліваецца і ўхваляе паэтычны талент: лютня Міцкевіча грае па першым жаданні, музы сядзяць і на пёры, і ў пёры: «*A wiersz bogaty płynie, jak rzeka, jak morze...*» [4, с. 46]. Вобраз Адама Міцкевіча (Адамка, брата, брата Адама) адносіцца да важных структураўтваральных і канцэптуальна значных элементаў мастацкага цэлага.

Наступная імпрэза, святкаваная 24 снежня 1819 г., рыхтавалася адразу для двух імяніннікаў — Адама Міцкевіча і Тамаша Зана, мае адпаведную назву «**Adamowe i Tomaszowe**». Паводле меркавання Я. Чубака, захавалася большасць твораў, прачытаных на ўрачыстасці, сярод якіх пярэ Я. Чачота належаць наступныя: «**Верш беларускі на прыезд Адама**» («**Wiersz białoruski na przyjazd Adama**»), «**Прывітанне Адама**» («**Powitanie Adama**»), «**Апалон на калядаванні**» («**Apolo po kolędzie**»).

«Верш беларускі на прыезд Адама Міцкевіча» пачынаецца з уступу, які грунтуецца на фальклорнай традыцыі велічальных песень. Як і ў большасці падобных песень, вобраз Адама падвышаецца, ідэалізуецца: «*Jedziesz, mileńki Adam, / Hładzecie, a oń, a oń; / Da jon charaszenki sam, / Pad niom waranienki koń, / Zalatom pojas ziaja, / Aż ad blesku snih taja. / Na szapcy siny baran, / Chtoby dumau, szto jon pan! / Tak adzet charaszenko, / Jedzie, jedzie bordzienko. / Hajda*» [4, с. 201–202]. Паэт выкарыстоўвае традыцыйныя фальклорныя прыёмы: эпітэты і вобразныя азначэнні (*mileńki, charaszenki, waranienki*), паўторы (*jedzie, jedzie*), воклічы (*Hajda!*). Тое, што ў ролі адрасата выступае сябар паэта, гэта дазваляе шырока ўводзіць гутарковыя інтанацыі: «*Da każyż, ci zdarou sam? / Da jak się tabie dzieja? / Ci zausiody byu wiasiol? / Hawary, jona uspieja, / Tymczasom nakryci stoł*» [4, с. 202]. Я. Чачот у паэтычнай форме агучвае праграму сустрэчы, своеасаблівым чынам праявіваючы сферу высокага: «*Budziam jeści kaubasy, / Smacznu harylaczku pić, / Peśń wazmiom na halasy / I budziam wiesiało żyć, żyć etc*» [4, с. 202]. У гэтых радках прасочваецца ўплыў анакрэантычнай паэзіі, што апявае радасць бесклапотнага жыцця, пачуццёвыя асалоды, усёахопную веселасць. Разам з такімі жыццясцвярджальнымі матывамі паэт закранае і даволі балючую для яго тэму расстання, што мае біяграфічную аснову, звязаную са знаходжаннем А. Міцкевіча ў Коўна: «*Bez ciebie usio tut smutno / Pa tabie płacze haj, / I reczki płynuć mutno, / U żalobie*

uwieś kraj» [4, с. 202]. Нават традыцыйныя вобразы сонейка, салаўя, ружы, лілеі, якія з’яўляюцца ўвасабленнем хараства, страчваюць сваю прыгажосць: «*Nie tak nam sonka jasno / Bliszczyc jak ciebie niet. / Radaści iszczem na prasno; / Uwieś nam niemil świat, / Slawiej nie tak nam pieja. / Roży nie pachnie cwiет, / Nie tak nam biela laleja, / Kali ciebie тут niet»* [4, с. 202]. Матыў расстання шчыльна звязаны з радасцю ад вяртання сябра. Завяршае верш традыцыйная частка сяброўскага паслання — просьба да Адама: «*Nasz ty milenki Adam, / Nasmuciuzе ty nas dość, / Naharadzi smutok nam / I budź u nas douho hość»* [4, с. 202].

«Прывітанне Адама» — музычнае прывітанне, якое змяшчае некалькі сольных партый і харавыя спеvy. Твор пачынаецца з вітання, якое добра перадае святочны настрой: «*Otóż teraz pora sama / Witać milego Adama / Sq buteleccki w kąciku / W porządnym stawione szyku / Iskrzy się w nich wdzięczny gach, / Zalotny, wymowny Bach...*» [4, с. 203]. І ў гэтым творы энсавай дамінантай з’яўляецца радасць ад сустрэчы: «*Witajże więc, towarzyszu, / Z kowieńskich krain przybyszu! / Graj tu dzisiaj gościa rolę / W przyjaciół twych czułych kole! / O, lubyż ty u nas gość / Czekaliśmy na cię dość»* [4, с. 204]. Я. Чачот зноў прапануе ў якасці падарунка вершы: «*Przyjmij od nas tę uczteczkę / Jako słabą zwiastuneczkę / Tej miłości, której dla cię / Serca nasze pełne, bracie. / A teraz do łyk i ham / Przystępuj, bracie Adam!*» [4, с. 204] Як бачым, своеасаблівымі Loci Communes у многіх вершах, прысвечаных Адаму Міцкевічу, з’яўляюцца матывы суму па сябру і радасці з нагоды вяртання, матывы вершаў як падарункаў і просьбы пагасцяваць.

«Апалон на калядаванні» («*Apolo po kolędzie»*) — калядная містэрыя, якая складаецца з двух актаў, кожны з якіх мае дзве сцэны. Героямі твора з’яўляюцца антычныя багі Апалон і музы (Эрата, Талія, Каліюпа, Мельпамэна, Эўцерпа) і філаматы Адам (Адам Міцкевіч), Тамаш (Тамаш Зан), Ян (Ян Чачот), Божыдар (Тэадор Ладзінскі), Ануфр (Ануфры Петрашкевіч), Юзэф (Юзаф Яжоўскі), Яраш (Францішак Геранім Малеўскі), Эразм (Эразм Палюшынскі). У кульмінацыйнай сцэне сустрэчы багоў і філаматаў акцэнтуюцца пісьменніцкія здольнасці сяброў таварыства: «*Jest tu Tomasz, co śpiewał tabakiery skony. / Czulem i elegii co ujmuje tony; / Ballady, jamb wesoly, słodkie tryolety / Jednąq tu nazwisko prawego poety. / Jest Józef, co tłómaczył Horacego ody, / Jarosz dał na Berszu zdatości dowody. / Jest Onufry, na wiejskim grywający flecte, / Jest stwórzyciel Małgosi...*» [4, с. 270]. Найвышэйшую ацэнку атрымлівае паэзія А. Міцкевіча: «*Przedziwny śpiew! myśl piękna! poezya ista! To musi doskonały jaki być lutnista»* [4, с. 268].

У паэтычным даробку Я. Чачота захаваліся творы, што не ўвайшлі ў адпаведныя вершаваныя цыклы, аднак, прысвечаны А. Міцкевічу. У снежні 1819 г. Я. Чачот напісаў да дня нараджэння Адама Міцкевіча паэму «**Тыртэй**» («Туртеј»), у якой прапанаваў свой міфілагізаваны вобраз паэта, галоўнымі прыкметамі якога робяцца надзвычайная таленавітасць, цвёрдая грамадская пазіцыя. У гістарычна няпросты перыяд нараджаецца новы тып мастака-

змагара. Менавіта кульгавы школьны настаўнік Тыртэй сваімі песнямі змог ўзняць баявы дух спартанцаў: «*Tyrtej mężne Spartańczyki / Do boju pieniem zagrzewał*» [3, с. 90]. У паэме Я. Чачота Тыртэй — А. Міцкевіч, задача якога абудзіць годнасць народа, весці яго да перамогі: «*Adamie, będziesz w nasze wojowniki / Wdziękiem twej lutni męstwo, stałość wlewał. / Na to cię wielki dar Feba bogaci, / Nie dawał secom twożyć się w przygodzie / I mężnych chwałę uwiecznił braci!*» [3, с. 91] Тыртэйская паэзія — паэзія чыну, калі творца актыўна ўмешваецца ў жыццё краіны, заклікае сваіх землякоў да змагання супраць ворагаў.

«**Верш на выздараўленне Адама**» («*Wiersz na ozdrowienie Adama*») напісаны 4 мая 1819 г. з нагоды выздараўлення А. Міцкевіча, верш вызначаецца даволі нетыповай для XIX ст. страфічнай будовай: «*Pegaza / dosiędę, / będę / po świecie / bez hiatu, / od polusa / do polusa / dając susa, / głosił, / roznosił, / wesele, / jakie czują przyjaciele, / że Adam / zdrow już*» [3, с. 36]. Форма верша была запазычана Я. Чачотам з твора «*Uwagi o śmierci niechybney wszystkim poospolitey, wierszem wyrażone*» ксяндза Ю. Бакі. Спарадзіраваны Я. Чачотам стыль твора ў хуткім часе распаўсюдзіўся сярод філаматаў і ў жартаўлівых імянінних віншаваннях, і ў карэспандэнцыі [5, с. 145].

Да твораў dubia (аўтарства якіх не вызначана) належыць твор «**Мусіў я сягоння рана устаць...**» («*Musiū to ja siahonnia rana ustać*»). На V Кангрэсе даследчыкаў Беларусі ў Коўне (2–4 кастрычніка 2015 г.) Л. Баршчэўскі паведаміў, што беларус з Іркуцка А. Кухта выявіў у кнізе Ф. Г. Духніса невядомы беларускамоўны верш Я. Чачота. А. Кухта даслаў гэты верш А. І. Мальдзісу для атрыбыцы [2, с. 97]. У 2016 г. А. Мальдзіс выступіў з сенсачыйным паведамленнем пра тое, што знайшоўся беларускамоўны верш А. Міцкевіча, гэту гіпотэзу падтрымаў К. Цвірка [1]. Аўтар сенсачыйнай знаходкі прывёў транслітараваны кірылічным пісьмом верш «Мусіў я сягоння рана устаць...» і яго копію лацінкай. Калі ўчытацца ў змест твора, можна заўважыць, што ёсць пэўныя коды, якія дапамагаюць у атрыбыцы: 1) «*Musiū to ja siahonnia rana ustać*» — на маю думку, так гавораць людзі, якія чакаюць гасцей, а не самі едуць ў госці; 2) «*Sztob-to ja na świecie byu karalom!*» [2, с. 100] сугучны (выпадкова?) з Чачотавым радком «Быў я колісь кавалём»; 3) словы «*Tob ja tabie szto niadielu wiacharom / Spraulauby bankiet charoszyj*» [2, с. 100] цалкам упісваюцца ў кантэкст папярэдніх віншаванняў, у якіх Я. Чачот выказаў жаль з нагоды немагчымасці як след павіншаваць свайго дарагога сябра з-за адсутнасці грошай; 4) у гэтым вершы, як і ў многіх вершах Чачотавага аўтарства, напрыклад, як у вершы «Бедны чалавечак» («*Biedny człowieczek*») са зборніка «Песні вясковага гаспадара» («*Pieśni Ziemianina*»), прасочваецца своеасаблівы культ ежы: «*Ad miasa tresnuu-by tabie pup, / Masła piuby pounaj tarelkaj, / I kaszu jeuby z tonkich hreckich krup*» [2, с. 100]; 5) у гэтым творы, як і ў многіх Чачотавых віншаваннях, адчуваюцца фальклорныя ўплывы.

Тым не менш, у тэксце ёсць радкі, якія пярэчаць таму, каб адназначна назваць Я. Чачота аўтарам згаданага твора:

1) радок «*A jak pryszlib twaje imianiny*». Сапраўды, рыхтуючыся да імянінаў А. Міцкевіча, напісаць так было б дзіўна, калі б не кантэкст «*Sztob-to ja na świecie byu karalom!*», бо на момант напісання твора аўтар не кароль, адпаведна, ён не меў магчымасці гэтыя імяніны справіць як след, але ўжо наступныя былі б адзначаны па-каралеўску: «*Kupiuby tabie miodu dwie tarelki; / Kupiuby parasia z skacinaj / I pounuju plaszkę harelki*»;

2) радкі «*A jak moj malczyk kryczać pirastau*» і «*Wojt kryknuu pad aknom*», як сведчыць М. Хаўстовіч, указваюць на тое, што наратар — малады бацька і прыгонны селянін. Я. Чачот не быў жанаты, не меў дзяцей і быў шляхціцам. Аднак літаратурная творчасць (асабліва на беларускай мове) — гульня, у якой часта шляхціц апрапаў на сябе сялянскую вопратку, як, напрыклад, у «Язовых імянінах».

У той жа час, прафесар М. В. Хаўстовіч спачатку выказаў меркаванне, што твор мог напісаць хтосьці з віцебскіх паўстанцаў 1831 г., але не адмаўляе ў магчымасці версіі, што твор напісаў хтосьці з філаматаў, аднак не А. Міцкевіч і не Я. Чачот, пра што сведчаць, найперш, моўныя асаблівасці твора [2, с. 99]. Аднак, на маю думку, Ф. Г. Духніс мог карыстацца неаўтарскім спісам твора з адпаведнай моўнай апрацоўкай, бо ў іншым выпадку сярод філаматаў трэба шукаць таго, хто б карыстаўся сярэднебеларускімі гаворкамі. Аднак беларускамоўных віншаванняў, акрамя Я. Чачота, больш ніхто з філаматаў не пісаў. Адпаведна выявіць і параўнаць такія тэксты не ўяўляецца магчымым.

Такім чынам, Я. Чачотам быў напісаны шэраг твораў, прысвечаных Адаму Міцкевічу («Верш на выздараўленне Адама», паэма «Тыргэй», «Верш на прыезд Адама», «Верш Адаму Міцкевічу» і інш.). Адметнасцю вершаў, прысвечаных Адаму Міцкевічу, з'яўляецца высокая ступень набліжанасці аўтара да адрасата, на што паўплывала іх сяброўства, агульнае дзяцінства, вучоба. Паэт звяртаецца да свайго сябра, аднадумца, што накладвае адбітак на змест і эмацыйны фон твораў. Пры іх стварэнні Я. Чачот кіраваўся самымі высокімі этычнымі нормамі, бачыў у сяброўстве саюз духоўна злучаных людзей, аб'яднаных агульнымі пачуццямі, ідэаламі, памкненнямі. Творы насычаны непадрабнымі эмоцыямі, шматлікімі ўспамінамі, фактамі з жыцця паэтаў, сюжэтнымі дамінантамі могуць быць асоба адрасата і паказ жыццёвых калізій, звязаных з ёй (як у вершы «Едзе міленькі Адам», «Верш на выздараўленне Адама»), развагі пра гістарычны лёс радзімы і ролю творцы ў гісторыі («Тыргэй»). Пісьмовы зварот да суразмоўцы дае магчымасць эстэтычнага асэнсавання такіх важных анталагічных праблем, як паэзія, лёс, сяброўства, творчасць, гісторыя, Радзіма, чалавек, свет.

Літаратура

1. Мальдис, А. «Чечот?» — «Мицкевич!», или Рождение литературной сенсации / А. Мальдис / Советская Белоруссия. — № 64 (24946). Четверг, 7 апреля 2016. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.sb.by/articles/chechot-mitskevich-ili-rozhdenie-literaturnoy-sensatsii.html> — Дата доступа: 15.06.2018.
2. Хаўстовіч, М. В. Даследаванні і матэрыялы: літаратура Беларусі XVIII — XIX стст. Творы невядомых аўтараў / М. В. Хаўстовіч. — Варшава, 2016. — 300 с.
3. Poezja Filomatów / wyd. J. Czubek. — Kraków: nakł. Polskiej Akademii Umiejętności, 1922. — T. 1. — 360 s.
4. Poezja Filomatów / wyd. J. Czubek. — Kraków: nakł. Polskiej Akademii Umiejętności, 1922. — T. 2. — 416 s.
5. Świrko, S. Z Mickiewiczem pod rękę czyli Życie i twórczość Jana Czczota / S. Świrko. — Warszawa, 1989. — 326 s.

Olga Kruglova

(Białoruski uniwersytet państwowy, Mińsk, Białoruś)

OBRAZ PRZYRODY W POEMATACH ADAMA MICKIEWICZA «PAN TADEUSZ» I JANKI ŁUCZYNY «AKWARELKI MYŚLIWSKIE» — ASPEKT PORÓWNAWCZY

Twórczość Adama Mickiewicza jest wzorem dla wielu twórców zarówno polskich, jak i zagranicznych. Jego spuścizna literacka odegrała wielką rolę w rozwoju literatur polskiej i białoruskiej, stała się ona podstawą i oparciem dla poetów późniejszych pokoleń, co zaznaczył Stanisław Baczyński: «Każdy z wybitniejszych romantyków sięgał po berło tej władzy, lecz wszyscy szli w ślady pierwszego, który objął tron ducha i stworzył mu fundament trwały w duszy narodu, przez życie swoje i twórczość nierozzerwalnie i nim zespoloną. Człowiekiem tym stał się dla Polski, w dziejach porozbiorowych, Adam Mickiewicz» [1, s. 9].

Janka Łuczyna jest jednym z naśladowców Adama Mickiewicza. Wszyscy polscy krytycy literaccy końca XIX wieku zauważali w twórczości Janki Łuczyny wyraźny wpływ Adama Mickiewicza i Władysława Syrokomli — potwierdzają to słowa Ignacego Chrzanowskiego: «Niesłuchowski był naprawdę poetą nie nowoczesnym: nowe prądy poezji nie wpłynęły na niego zupełnie, jego mistrzami są Mickiewicz, a przede wszystkim Syrokomla» [4]; Antoniego Lange: «“Akwarele z życia myśliwskiego” pozostaną pamiątką tych zamiłowań łowieckich Litwina, którego losy skazały na unieruchomienie. Jego łowy na wilki, na łosie, na niedźwie-